

atie Gods
vorm en
ijk leven
mijnt.
orm dus,
infectans
geboden,
t leetuur
gevalen
vaarlijker
te meer
ntkennen

T. T.

EEK

is Conso-
naar de

at, dat
n gerefor-
moet geven
als troost-
schreven
at hij oud

, en over
e, of men
te vereffe-
tenminste
jongeren

— is het
wordt, dat
u deren
nachtige
weer, de
test? „vol-
rit willen
k handge-
an de offi-
ciële

erkelijken

if, het zijn
eren".
ichzelf er
en toe een
de ziele
ook niet.
niet. Maar
ijk preken
de" preek-
gt men —
n, en stan-
d.w.z. een
k nergens
bloed; hij
op de maan
t-mensch",
maar die
arom ook
die altijd
toch onbe-
onwezen-
mschelijke
rken, daar
niets van
gie, — zoo
t, dat zelfs
het pleit
psycholo-
zulk een
e theologie
zeg ik, kan
hij mooie

reizen".
en zeggen
e „eeuwig-
an diepte,
at „ginds"
men „wis-
heid", die
de eeuwig-
nd is aan
„door" de
mente. En
moet men
gheld; dat
uwing, en
begrippen
gheld, tus-
tussen
zen" moet
van „mede-
lijk in het
st is geen
ieder moet
met den
ander kan
te is enkel

k evenzeer
dat troost-
de eeuwig-
dan tradi-
teruggang

van den individu, de persoonlijkheid, achter een door de massa opgetrokken asyl van gedachten?

Wij zouden verder kunnen gaan met proeven van gelijke redeneerkunst. Indien iemand meent, dat zulke redeneeringen niet onder ons tegenwoordig christendom worden vernomen, dan vergist hij zich. Daar zijn er onder de jongeren van tegenwoordig, die alleen reeds door het lezen van den titel van een boek als boven aangekondigd werd, worden afgeschrikt. Niet, omdat zij in slaap gebracht zijn door stichtelijke lectuur, maar omdat zij door hun nieuwere stichtelijke lectuur — meer nog misschien dan door hun theologisch-filosofische denkconstructies — afgeschrikt zijn van zulke stichtelijke lectuur, welke nog spreekt van een „gindsche" eeuwigheid, waarheen men „met" elkander „reizen" moet.

Tegen deze stichtelijkheid valt niet veel te doen. Wij ze meermalen niet bewust weet, wat achter zoo'n redeneering ligt, zal ze haastig in slaap geprekeet worden, precies zooals de stichtelijke-lieden van den anderen kant. In principe hebben de zoo sprekende menachen zich aan den slaap reeds overgegeven, want ze laten zich leiden door voorgangers, wier stichtelijke lectuur ze aanvaarden, zonder te weten, wat achter hun nieuwe begrip van „stichting" ligt.

Nietramin, — ik waag het erop, de aandacht te vragen voor dit vijfdeelig troostboek voor reizigers, medereizigers, naar de eeuwigheid.

Waarom?

Heb ik dan geen ooren voor de critiek van hen, die wij boven aan het woord lieten komen?

Och, ja zeker.

Maar ik geloof ook, dat eer iemand komen zal tot de uitwerking van eenig nieuw gedachten-schema, hij niet alleen beheerschen moet, maar ook in directen zin verwant moet zijn en blijvan aan wat tot nu toe onder ons is verkondigd omtrent het reizen, het medereizen naar de eeuwigheid. En ook omtrent het troosten en het doorgeven van den troost.

En op dit punt heeft het boek van Dr J. H. Gunning voor mijn begrip hooge waarde.

De schrijver en ik denken, geloof ik, niet over alles precies gelijk. Hij begrijpt niet alles van mij, en ik begrijp niet alles van hem. Ik wil eerlijk zijn — Dr Gunning is niet anders waard — ik begrijp zelfs niet, hoe Dr Gunning, die over veel Schrift-critisch werk waardeerend spreekt, dan ik kan, zoo gereformeerd kan troosten. Maar dit alles neemt niet weg, dat ik voor wat hij hier geeft, bijzonderen eerbied heb. Dr Gunning heeft de gave van troosten; de bewijzen daarvan heb ik zelf aan meer dan één ziekbed, waar zijn boek tusschen bleke handen geklemd was, kunnen constateeren. En, in het hier voor ons liggend vijfdeelig werk heeft hij die gave op kostelijke wijze gebruikt.

Men kan vrijwel vermoeden, dat achter dit werk een groot stuk van Dr Gunning's werkzame leven ligt. Er zijn boeken, die men haastig schrijven kan; en er zijn er ook, die groeien moeten. Zoo is Dr Gunning's werk gegroeid. Hij geeft in deze vijf deelen niet alleen verhandelingen of opstellen, maar ook meer dan eens, soms bladzij na bladzij, korte spreekwoordelijke gezegden, die, omdat zij de pointe zijn van een lange, maar verzweeg, redeneering, eigenlijk op zichzelf een heel betoog onderstellen, al gaven zij het niet.

Ik kan dan ook niet nalaten, kennisgeving van Dr Gunning's deelen ten sterkste aan te bevelen.

Voor het gemak van den lezer volge hier een korte aanduiding van den inhoud.

Het eerste deel heet „Mozaïsch". De schrijver typeert het als „een bontkleurige samenvoeging" van duizend korte stukjes, uit eigen nadenken of uit lectuur geboren. We vinden hier allerlei korte spreuken of beschouwingen, waarin over het leven, dat God den mensch laat zien, in Zijn licht gesproken wordt. Gebeden voor kranken, tijden van toon, volgen hierop. En heimwee-klanken — eenvoudige poëzie, die geen litteraire pretentie heeft, en die ook niet voeren wil, maar ook niet den litterairen smaak beleedigt — sluiten dit deel af.

Vervolgens geeft deel II onder den titel „Sursum Corda" allereerst verschillende bijbelplaatsen; de keuze van de teksten is dikwijls bijzonder treffend. Daarna volgen, in proza en poëzie, allerlei vertroostende en opwekkende opstellen, waarin het hart wordt opgewekt, om te zien naar boven. Een muziekbijlage, met woorden van den schrijver, en muziek van wijlen diens vader, professor Gunning, benevens enkele aanhalingen uit de brieven van dankbare, in God getrooste, lijdens uit de historie bekend, en een gebed, besluiten het tweede deel.

Deel III heet: „In den smeltkroes". Het spreekt over het lijden in het algemeen, en over het lijden in zijn verschillende openbaringen. Ook hier wisselt weer proza en poëzie.

Deel IV heet: „Voor kranken". Men kan van meening verschillen over de vraag, of het paedagogisch goed gezien is, aan de „kranken" lectuur in handen te geven, die ten deele ook over de valsche zielzorgers spreekt. Ik voor mij geloof, dat het wel zijn nut heeft. Want velen zullen het met mij eens zijn, dat verscheiden „Jeeken-zielzorgers" — vooral de ongeroepenen — in ons land het bederf in de ziekenkamer brengen. Daarom is het goed, dat onze zieken ook wel eens een eerlijke diagnose krijgen van hun moeilijke vertroosters; menschen, die met één gesprek soms hetgeen in moeite opgebouwd werd kunnen verwoesten; opdat zij — die zieken — te meer tegen hen gewaarschuwd zouden zijn, en de vertroosting, die de Bijbel geeft, zouden kunnen onderscheiden van de valsche troosters.

Ten slotte, deel V. Het heet: „Naar Huis". Hier geeft Dr Gunning, ook weer in proza en poëzie, allerlei, dat met het sterven in verband staat. Van verscheidene sterfbedden, zoowel van bekenden als van onbekenden, wordt hier iets verhaald. Hoe effectvol de rangschikking van bepaalde bijbelwoorden kan zijn, blijkt hier b.v. uit het tweemaal afgedrukte van de zeven kruiswoorden. Beide keeren heeft de vermelding daarvan een eigen plaats. Gebeden van en voor stervenden ontbreken niet.

Wie nu dezen auteur in „Pniel" gevolgd heeft, weet tegelijkertijd, wat hij aan deze vijf deelen heeft. In „Pniel" bewonder ik altijd den warmen toon, de innige begeerte, om God te dienen, en om zooveel mogelijk van wat de redacteur zelf van God ontvangen heeft, aan anderen door te geven. „Pniel" toont, hoe nieuw voor wie nabij God leeft, het oude leven altijd weer is.

O zeker, in meer dan één opzicht verschilt ik van meening met „Pniel"; en met name in de vraag, hoe de „una sancta" (de ééne heilige kerk) hier op aarde is te zoeken, en te vinden, verschilt ik met den auteur zeer sterk.

Maar ik kan veilig getuigen, dat dit verschil van meening op de waardeering van wat hier geboden wordt, geen inbreuk hoeft te maken. In Dr Gunning zie ik hier een trooster, die gegrepen is door de diepe waarheid van dezelfde belijdenis, die ten aanzien van den Christus, en van Zijn lijden, ook onder ons erkenning heeft. Indien Dr Gunning systematisch zijn theologie opbouwde, zou op bijna alle punten, naar ik meen, verschil tusschen hem en ons openbaar worden. Maar in dit boek wordt niet wetenschappelijk-systematisch gedeneerd, doch spreekt de trooster, ook tot onze menschen, met een rijp hart uit den vollen schat van geloofswaarheden, die hij met ons heeft, en erkent.

Vijf van zulke deelen schrijven is een moeilijke bezigheid. Zoowel de wil tot het vermijden van den dorren betoogtrant, als het zich moeten bewegen om den zelfden gedachtenkring, stelt aan een schrijver van zulk een boek hooge eischen. Dr Gunning heeft er aan beantwoord. Zoo kan zijn boek dan ook ten goede komen aan de „Una Sancta", waarover hij zoo gaarne spreekt.

Het moet voor den schrijver een groote troost zijn, aan den avond van zijn leven dit werk te hebben mogen schrijven; en het is voor mij een groote blijdschap, dit werk van harte te kunnen aanbevelen, omdat ik er in zie een zegepraal van de Calvinistische belijdenis over dezen zachten, sympathieken, nabij God levenden, vertrooster, wiens hart en hoofd, als ik het goed zie, elkaar niet altijd bewust willen bijhouden, maar wiens geest en ziel steeds samen worstelen voor de eer van God, en van den Heiland.

K. S.

PERSSCHOUWEN

Over den Bond van „Gereformeerden" (Calvinisten).

Over den onlangs opgerichten Calvinistenbond spreken zoo langzamerhand de kerkelijke bladen zich uit. Van wat door de pers opgemerkt wordt, geef ik hier enkele knipsels. Ik beperk me tot artikelen, die niet van bestuursleden zijn.

In „De Bazuin" schreef ds K. Schilder:

Het eerste is, dat de vereeniging aanvaardt als haar grondslag de Heilige Schrift en mitadien (het op dat mitadien) de Nederlandsche Geloofsbelijdenis, den Heidelbergischen Catechismus, en de Vijf Artikelen tegen de Remonstranten.

Het tweede is, dat in de lijst van de leden van het voor de eerste maal optredend bestuur verschillende namen voorkomen van personen, die zich ten aanzien van elkander, zoowel door publiek optreden, als door kerkelijke saamhoorigheid hebben uitgesproken, juist ten aanzien van bovenbedoelde punten.

Om te beginnen zijn daar Gereformeerden, die ten aanzien van andere mede-onderteekenaars hebben verklaard, dat zij met de Gereformeerde belijdenis in conflict leven en schreven.

Voorts zijn er leden en voorgangers van de kerk-gemeenschap, die zich gevormd heeft naar aanleiding van het conflict-Geelkerken, die met woord en daad van een deel der andere onderteekenaars hebben geschreven, dat zij de Gereformeerde belijdenis hebben verkracht.

Vervolgens zijn daar voorgangers van een nog weer andere (Chr. Geref.) kerk-gemeenschap bij, die ten aanzien van de Gereformeerden, boven bedoeld, vele malen publiekelijk hebben betoogd, dat zij, zoowel door hun kerkelijke saamhoorigheid, als ook in hun publiek optreden

a. met hen in geen gemeenschap kunnen leven, omdat die anderen ontrouw zijn aan de Gereformeerde belijdenis;

b. omdat die anderen ten aanzien van de voorgangers der kerk-gemeenschap, die aan de actie-Geelkerken verbonden is, „niet ver" genoeg gegaan zijn in de overigens rechtmatige veroordeeling van hun aan de Schrift en de belijdenis ontrouw standpunt.

Daar zijn er dus bij, die jaren lang tot elkander gezegd hebben: tusschen u en ons ligt de Gereformeerde belijdenis.

Deze allen hebben zich nu opgemaakt, om de waarheden, vervat in de Geref. belijdenis, te propageeren, en met elkander een manifest onderteekend, waarin zij van elkaar verklaren, dat zij de belijdenisschriften, boven bedoeld, tezamen aanvaarden.

De aandachtige lezer voelt, dat hier geen beschouwing gegeven wordt, maar alleen feiten worden geconstateerd.

Overigens zal het overbodig zijn te constateeren, dat er in deze constatering van feiten wel een zekere tendenz ligt. Niet onmogelijk, dat deze nog eens in ronde woorden gezegd wordt. Het lijkt me billijk, nog even te wachten.

Slechts is voor ieder duidelijk — en het staat aan ons niet, toe te lichten wat ieder, die mij des Zondags naar de Gereformeerde kerk ziet gaan, natuurlijk weten moet — dat derhalve onder de onderteekenaars menschen zijn, van wie ik elken

Zondag belijd, en ook reeds jaren lang geschreven heb, dat zij aan de Gereformeerde belijdenisschriften niet trouw zijn, en niet kunnen propageeren (!) wat zij niet gelooven volgens het oordeel van mijn kerken en van vele mede-onderteekenaars. Dit zegt natuurlijk nog niets omtrent de vraag, of mijn kerken gelijk hebben. Ik behoef echter voor leden van mijn kerk niet toe te lichten wat wij samen belijden.

Ten overvloede zeg ik erbij, dat samenwerking, bestudeering, voorlichting van elkaar, enz. mij ten allen tijde wenschelijk en zelfs geboden lijkt. Maar niet op een grondslag, die volgens mijn kerken en volgens de publicaties van deze onderteekenaars, onwettelijk is. En ook niet voor den prijs van een erkenning, dat tusschen deze onderteekenaars onderling niet de Gereformeerde belijdenisschriften, maar slechts kwesties van uitlegging daarvan een zekere „nuance" schiepen. Dit is wel gezegd door de onderteekenaars, behoorende tot de groep-Geelkerken (men vergeve mij den naam, die even officieus is, als elke andere), maar even stellig ontkend door de onderteekenaars, behoorende tot de Gereformeerde Kerken, bijeen in Generale Synode. Almede door de Chr. Geref. onderteekenaars.

Overigens geloof ik, dat, indien deze bond sympathie ontmoet, hiermee tevens beslist wordt over de leiding van de Calvinistische Studentenbeweging en over heel veel andere dingen meer. En daarom geef ik, zonder in beschouwingen te treden, maar vagelijk aan, in welke richting deze consequenties te zoeken zijn.

Dit slechts wil ik zeggen, dat, zodra de dag komen zal, waarin ik persoonlijk tot mijzelf zal zeggen: deze voorgangers in de propagering van de waarheden der Gereformeerde belijdenisschriften hebben als groep mijn vertrouwen, ik tevens zal zeggen: laat ook Dr J. G. Geelkerken een plaats in het bestuur nemen — die heeft toch belangrijke publicaties gedaan, en ik heb geen recht, hem los te maken van de volgens eigen getuigenis met hem gelijkgezinden, die mede mochten onderteekenen; dat ik vervolgens op dienzelfden dag voor het eerst van mijn leven met „Woord en Geest" beweren zal, dat Assen niet had moeten veroordeelen vanwege afwijking van de Geref. belijdenisschriften, maar sectarisch werk gedaan heeft, door een kwestie van Schrift-exegese en van uitlegging der belijdenis te maken tot een kwestie van leertucht wegens afwijking van de belijdenis; en dat ik vervolgens op denzelfden dag terugnemen zal vrijwel alles, wat ik geschreven heb ter verdediging van mijn kerken in en na Assen 1926.

Maar voorloopig ben ik zoover nog niet.

Overigens herhaal ik, dat ik met iedereen zoeken wil. Als het dan ook maar zoeken HEE-TEN mag. Dit zeg ik even erbij, omdat er natuurlijk weer enkelen zijn, die meenen, dat ik geen liefde heb, of zoo, voor andersdenkenden. Ik ben sedert '26 niet zoo verbaasd en niet zoo bedroefd geweest, in kerken zinnig natuurlijk.

Hieruit blijkt, dat niet gezegd is: de grondslag deugt niet, maar: niet ieder van het bestuur staat in werkelijkheid op dien grondslag.

Natuurlijk is dit geen aanklacht, die de subjectieve eerlijkheid van de bestuursleden persoonlijk ook maar in twijfel zou trekken. Want het is bekend, dat de groep-Geelkerken gezegd heeft: wij aanvaarden de drie formulieren van eenigheid, en daarom is het dwaasheid, dat de Gereformeerde Kerken aan predikanten, die het met ons eens zijn, den kansel verbieden. Maar de Gereformeerde Kerken hebben gezegd: wie het met dr Geelkerken eens is — zooals b.v. ds Aalders en prof. Sneller duidelijk getoond hebben — die aanvaardt de drie formulieren niet. Daarom is dan ook indertijd door meer dan één de parallel tusschen de Remonstranten en de groep-Geelkerken getrokken. Ook de Remonstranten zeiden te Dordrecht in 1618: onze leer wijkt niet af van de belijdenis; maar de kerken zeiden: het is toch zoo. Precies hetzelfde geval deed zich telkens weer voor, zoo dikwijls in den boezem der kerk zelf strijd opkwam.

Natuurlijk heeft het geen zin, hier ter afwijzing van dezen parallel er aan te herinneren, dat de Calvinistenbond geen kerken, maar personen samenbrengt. Want van de personen, die het bestuur vormen, zijn er enkelen typische vertegenwoordigers en verdedigers van het door dr Geelkerken en de door hem gediende kerkelijke gemeenschap verdedigde standpunt. Hierom volgt ds S. dan ook in „De Bazuin":

Daaruit blijkt voor ieder, die heeft meegedeeld, dat prof. Sneller, zoo publiek als het maar kan, zijn instemming heeft betuigd met de actie van dr Geelkerken. Hij heeft naast hem gestaan in de eerste momenten van den strijd, en uitlatingen gedaan, ten aanzien b.v. van het openbaringsvraagstuk, en van de idee der Geref. wetenschap, die ik nog niet gelezen heb van de door ds Hilbers met name genoemde hoogleraren, en die toch zoo afweken van wat onder ons voor Gereformeerd gehouden wordt, dat prof. Waterink op een Vrije Universiteitsdag er tegen op kwam. Ook is prof. Sneller medewerker aan „Woord en Geest". En ds Aalders is eveneens medewerker aan „Woord en Geest", heeft ook naast dr Geelkerken en ds v. d. Brink gestaan in publieke redevoering, heeft in „Woord en Geest", alweer met name inzake het openbaringsvraagstuk, dingen geschreven, die volgens veler meening afweken van de lijn van Kuyper en Bavinck — hetgeen dan ook ronduit ge-

zegd werd — en natuurlijk heeltemaal van Hendrik de Cock. Voor de ideeën van Karl Barth heeft hij in meer dan één opzicht gekozen.

Het bezwaar wordt door hem dan ook nog later aldus toegelicht:

Mijn bezwaar is tegen iets, dat in het verleden gebeurd is. Dat er gereformeerden zijn, die ons volk — m.i. terecht — hebben gezegd, dat zij, die het met de Geelkerken eens zijn, niet gereformeerd zijn, ook geen „nuance” zijn in het geref. leven, doch inzake de Heilige Schrift de geref. belijdenisschriften tegen zich hebben; terwijl diezelfde gereformeerden nu, in de oprichting van ons zooveelste intellectuele centrum, een verklaring onderteekenen — buiten de kerk — dat erkende voorgangers der groep-Geelkerken wel de belijdenisschriften aanvaarden, en zoo gereformeerd zijn, dat ze zelfs kunnen propageeren de waarheden, vervat in de belijdenisschriften, waarmede zij elders verklaard zijn te strijden.

Nu kunnen sommigen jubelen over de eenheid; maar nuchtere waarneming zegt: ze bestaat niet.

Juist, omdat hij meent, dat de erkenning van de groep-Geelkerken als een „nuance” binnen de gereformeerde belijdenis, een streep haalt door Assen — want men moet de personen niet scheiden van hun publicaties — besluit hij:

Zoodra ik erkennen zal dat ds J. C. Aalders en prof. Sneller blijken hun publieke gedragingen en uitspraken — met de rest heb ik, noch een ander iets te maken! — een „nuance” zijn binnen de gereformeerde belijdenisschriften, zal ik twee dingen doen:

a. dadelijk de pen neerleggen (ik zie er al een paar watertanden), met besluit om in geen jaren iets te zeggen, omdat ik me dan vele jaren grondig heb vergist (dan is het goed vooreerst stil te zijn);

b. met schuldbelijdenis toegang vragen bij de Gemeente, thans gediend door ds E. L. Smelik (en prof. Sneller en ds J. C. Aalders), omdat ik dan — waarschijnlijk — nog wel van een andere „nuance” ben — maar geen kerk begeer, die geen plaats laat voor „nuances”; indien de geref. kerken „nuances” binnen de Confessie niet verdragen, zijn ze sectarisch bezig geweest in Assen '26. En ik geloof wel, dat ik in de kerk ben, maar ik heb geen zin aan een secte.

En als ik dan zie, hoe mensen, die het werk van Kuyper en Bavinck niet ontwikkeld, maar afgebroken hebben nu op ons volk worden afgezonden als propagandisten van het Calvinisme, dan bedroef ik mij. Het gaat niet om wat komen kan; het gaat om dat ééne feit, dat niet meer goed te maken is.

De Rietberg schreef in „De Wachter”:

Als wij deze lijst nagaan, komen er heel wat vragen. Onze broeders uit de Chr. Geref. Kerk hebben jaar in jaar uit gezegd, dat wij de belijdenis niet zuiver meer hebben, en het neo-Gereformeerde hebben ze niet het minst de hoogleraren van de V. U. in de schoenen geschoven. Ze hebben gezegd, dat wij eigenlijk ontrouw zijn aan de belijdenis, dat we wel de Geelkerken c.s. hebben uitgeworpen, maar dat we anderen, die even verkeerd staan, ongemoeid laten. Zij hebben dus gezegd (en dat wel herhaaldelijk): op het stuk van de belijdenis zijn wij het met elkander niet eens! Is dat alles nu ineens weggevalen? Kan, om maar iets te noemen, prof. Van der Schuit nu ineens met prof. Kuyper „de waarheden, in onze belijdenis vervat, propageeren”?

En dan de samenwerking met hen, die tot de groep-Geelkerken behoren. Onze mannen hebben van hen gezegd en geschreven, dat de groep-Geelkerken in strijd is met de belijdenis. Maar dat is dan toch buiten de kerk óók waar? En de anderen hebben van ons verklaard, dat wij de belijdenis geweld hebben aangedaan. Maar dat blijft toch voor hen ook waar buiten hun kerkgemeenschap? Hoe moet ik dan deze samenwerking verklaren? Is dat conflict nu weg? De heeren nemen van elkander aan, dat zij de belijdenis aanvaarden. Is dan heel het geschil maar 'n kwestie van uitlegging der belijdenis, is het maar een nuance, een verschil binnen de grenzen der belijdenis? Als dat waar is — wat betekent dan de Synode van Assen? Moeten we dan haar besluit maar zoo gauw mogelijk ongedaan maken en doen alsof er niets gebeurd is? Als we geloven moeten, dat o.a. ds Aalders (één van de onderteekenaars) de waarheden der belijdenis zal propageeren, evengoed b.v. als prof. Hepp, wel, waarom staat hij dan eigenlijk buiten onze kerken? Erkennen (om maar enkele namen te noemen) de professoren Aalders, Grosheide, Hepp en Kuyper de mannen van het zgn. Hersteld Verband nu werkelijk als Gereformeerde belijders, zij het dan ook van een bepaalde schakeering?

Later merkte dezelfde auteur op in hetzelfde blad:

Zooals men ziet, zijn er meerderen, die bezwaar maken. En 'k geloof niet, dat zij verdiend hebben geschoven te worden in den hoek van hen, die niet goed onze roeping als Calvinisten verstaan.

'k Acht deze zaak zeer ernstig. En 'k wil het maar eens scherp zeggen: deze Bond heeft voor mij iets van de begraving van hetgeen wij in de laatste jaren bereikt hebben.

Dr K. Dijk schreef in „Geref. Kb.” Den Haag:

Het is mij duister, dat op dezen grondslag kunnen samenwerken tot propageering van de gereformeerde waarheden, mensen, die juist op tal van punten scherp tegenover elkaar staan. Mannen en vrouwen, van wie de een heeft gepredikt, dat we ons los moesten maken van Kuyper en Bavinck, en ons oriënteren moesten in de richting van de oudere ethischen en eigenlijk van Luther; van wie een ander ons ontrouw verwijt aan de Gereformeerde Belijdenis; van wie een derde openlijk beweert, dat „Assen” het Schriftgezag heeft ondermijnd; van wie meerderen de V. U. allerminst sympathiek gezind zijn

en deze gereformeerde hogeschool overbodig achten, en onder wie op het punt van de kerk en het verbond der genade de meeningen zeer ver uiteenloopen.

Dat is de werkelijkheid.

Een werkelijkheid, die ik eerder mooier voorstel dan te donker kleur.

Een ieder, die op de hoogte is van de geestelijke stroomingen, weet dit alles zeer wel.

Het zou struisvogelpolitiek zijn dit te verbergen. Maar hoe is het dan mogelijk, dat mensen met zulk een verschillenden en vaak antithetischen kijk op wat gereformeerd is, zich vereenigen tot een Bond van Gereformeerden (Calvinisten), (ik begrijp die haakjes niet recht), om samen de gereformeerde waarheden te propageeren op grond van de Drie Formulieren van Eenheid? Dus ook van de volstrekte autoriteit der Heilige Schrift, b.v. ten opzichte van Gen. 2 en 3? En ook van het leerstuk der kerk en van het verbond der genade? en eveneens van... ja welk artikel 36, van het ongewijzigde of het gewijzigde? en wanneer men op het terrein van de wetenschap deze beginselen zal uitdragen, wordt dan onze Vrije Universiteit als ideaal gesteld?

Dr Kaajan zeide in „Utrechtsche Kb.”:

Ds Schilder dweept met dezen Bond niet. Hij vindt samenwerking, bestudeering, voorlichting van elkaar ten allen tijde wenschelijk en zelfs geboden.

Maar niet op een grondslag, die volgens zijn kerken en volgens de publicaties van deze onderteekenaars, onwezenlijk is. En ook niet voor den prijs van een erkenning, dat tusschen deze onderteekenaars onderling niet de Gereformeerde belijdenisschriften, maar slechts kwesties van uitlegging daarvan een zekere „nuance” schliepen.

Ik kan hem geen ongelijk geven.

Ds Knoppers schreef in „Geref. Jongelingsblad”:

Wij meenen te moeten constateeren, dat in den kring van den Calvinisten-Bond op meerdere punten fundamentele verschillen zijn, vóór Assen en ná Assen. En deze verschillen laten zich niet wegdoezelen. En als ze ter tafel moeten komen is de fundamentele eenheid zoek en gaat de Bond uit elkander. Maar onderwijl zal er in den kring van hen, die spreken van de Belijdenisschriften ONZER Gereformeerde Kerken, veel verwarring zijn gesticht en krachtsopenbaring tegengegaan zijn. De Buskes van het Hersteld Verband juicht reeds en vraagt nu om verdere consequentie in verband met Assen!

De „Geref. Kb. v. Amsterdam” schrijft:

Doch nu komt de onduidelijkheid, die ons vooralsnog belet de oprichting van dezen Bond geestdriftig te begroeten. Onder de onderteekenaars van zijn Statuten tellen wij tal van klinkende namen uit onze Gereformeerde groep. Namen van mannen, die onder ons het volste vertrouwen hebben. Maar ook namen van anderen, in wie ten aanzien juist van hun Schriftbeschouwing, om 't maar zacht te zeggen, ons vertrouwen diep is geschokt.

Er is iets onverklaarbaars in, hoe mannen van wie bekend is, dat zij ten opzichte van zulk een fundamenteel en principieel stuk lijnrecht tegenover elkander staan, als Gereformeerde bondgenooten de handen ineen konden slaan, om de Gereformeerde beginselen te propageeren.

In „Westlandsche Kerkh.” spreken deze week ds Bootsma en ds v. Minnen (Amandi) over de kwestie. Ds Bootsma is hijkbaar voornemens, zijn artikel nog te vervolgen; daarom citeer ik daaruit nog niet. Amandi schrijft:

Bond drukt uit eene éénheid, wat als saamhoorig saamgebonden is.

Dat is het diep geheim, maar ook wondere kracht van den huwelijksbond.

Wanneer zal nu, welke bond ook, levenskracht en levenstoekomst hebben?

Dan alleen, als het sluiten van dien Bond een reeds bestaande éénheid en saamhoorigheid constateert.

Wanneer is het bestaansrecht aanvechtbaar en de bestaansduur van een bond twijfelachtig?

Als eerst de bond gesloten wordt en uit die sluiting de eenheid en saamhoorigheid zich zal moeten ontwikkelen.

De liefde, eenheid, saamhoorigheid moeten niet na den trouwdag komen, maar zullen juist tot den trouwdag leiden.

Indien we deze gegevens nu eens toepassen op den „Bond van Gereformeerden (Calvinisten) in Nederland”, dan worden we wel een beetje twijfelachtig over het oprichtingsrecht en de bestaanskracht van dezen Bond.

Onder de van meer dan één zijde geëfende kritiek ontdekt Amandi ook

hoogst gewichtige bedenkingen tegen wat even ondoordacht als lichtvaardig als eenheidskracht in dezen Bond wordt geprezen. Op politiek gebied mag men misschien de illusie koesteren, dat er bij de doorwerking van dezen Bond winst zou te behalen zijn, op kerkelijk gebied echter koesteren we die illusie niet. Integendeel.

Tenslotte zegt hij:

En nu kom ik op wat m.i. het bijzonder zwakke punt is.

Er is geen éénheid, die tot Bondssluiting dringt.

De naam „Gereformeerd”, het begrip „Calvinist” is tegenwoordig allermint een eenheidswoord en eenheidsbegrip. Indien al de onderteekenaars bovengenoemd ieder voor zich eens moesten zeggen, wat zij onder hun „gereformeerden” naam en hun „calvinistisch” beginsel verstaan; als ieder eens duidelijk moest uitdrukken zijn opvatting van en verhouding tot de Drie Formulieren van Eenheid als uitdrukking van de Gereformeerde leer- en levensbeschouwing; wat een snijvende verschillen zouden zich al dadelijk openbaren.

Geen nuance of schakeeringen.

Maar diepgaande verschillen.

De scheur na Assen is niet om een nuance, maar om een tegenstelling.

De verdeeldheid in het Kerkelijk leven ook tusschen Hervormd Gereformeerd en Gereformeerde Kerk, en tusschen dezen en Christelijk Gereformeerd, is geen nuance, maar een tegenstelling.

Daarom is deze Bond geen resultaat van Eenheid. Maar zou eerst die Eenheid moeten maken.

Ten slotte spreekt ook ds H. J. Heida zich uit in „Geref. Kb. v. Schiedam, Vlaardingen etc.”. Nadat ds H. gevraagd heeft: is nu de groep-Dr Geelkerken gereformeerd of is zij het niet? — vervolgt hij aldus:

Ongetwijfeld zou deze vraag ook kunnen rijzen bij het stichten van den internationalen Bond, die als Calvinistisch (Gereformeerd) zich den volke aandient.

Wij meenen echter wel te moeten aannemen, dat bij zulk een Calvinistische Vereeniging deze woorden in een ietwat anderen zin moeten worden genomen bij eene internationale dan wel bij een nationale zaak.

Zeker, het Calvinisme is wijder en breder dan de Nederlandsche tak van dezen boom; maar het Calvinisme is niet overal met dezelfde kracht en zuiverheid te voorschijn gekomen en bewaard.

Even later:

Er zijn mensen geweest, — of zij er nog zijn weet ik niet, want niets is veranderlijker dan de mensch — die hebben beweerd, dat in de volksvoorstelling Ethisch en Gereformeerd wel sterk uiteenliepen, ja misschien een tegenstelling vormden; maar in de hogere regionen, bij de dieper denkenden er toch eenheid en beginsel was. Zulk een uiting was ook aan Hegel, de moderne Hegel, vroeger niet vreemd.

Wij hopen niet, dat bij de combinatie in dezen Calvinistisch (Gereformeerden) Bond dergelijke gevoelens zijn binnengeslopen; want dan moge haar treden voor het voetlicht statig en plechtig wezen; maar zal haar kracht en vrucht voor het Gereformeerde leven omgekeerd evenredig zijn aan de breedte van het front, dat zij vormt.

Wij hebben wel eens gehoord van mensen, die de geheelonthouding binnen de grenzen van ons land anders opvatten dan aan de andere zijde der frontieren, met andere woorden: dat zij later niet zoo afkeerig waren van een droppeltje druivennat.

Ons komt het voor, dat zelfs deze zwakheid, die voor een dorstige tong misschien door de vingers is te zien, toch gevaarlijk is.

Echter zouden wij het meer betreuren, wanneer er bij de samenstelling dezer Unie of Bond niet alleen meerdere opvattingen van het woordje Calvinisme, maar ook van het woord „Gereformeerd” intrede deden op nationalen bodem en wij telkens zouden moeten vragen: hoe bedoelt gij het nu eigenlijk, in nationalen of in internationalen zin?

Welnu, ons ware de Kerstiaanse en Kamper onthouding op den duur verre te verkiezen boven de overigen vrij algemeene deelname.

Tot zoover wat ik las van den Bond uit bovenomschreven kring.

Een afkeurend oordeel over de Passiespelen te Oberammergau.

In „De Stroom” (vrijzinnig) schrijft (ds S. H. N.) G(orter):

Ik hoop niet, dat men mij van godadienstige preutsheid verdenkt, wanneer ik verklaar de etalage van Lindeman de laatste weken wat schuw en haastig gepasseerd te zijn. Anders is dit wel een der aantrekkelijkste uitstallingen in onze aan werkelijk fraaie winkels niet te rijke stad. Men staat er even stil, droomt een moment weg in een kleurige plaat van Londen, de Alpen of de Riviera, kijkt even naar het model van de groote zeeboot of van het vliegtuig en voelt midden in het wel wat enge alledags-bestaan even zijn horizon verruimd. Ook wie weet, dat van al die heerlijkheden, die het reisbureau aanbiedt, voor hem maar een zeer klein deel zal ontoloten worden en ook wie zich wat ergert, dat de dingen hier toch wel heel erg van den buitenkant getoond worden — ook zoo een voelt een kort oogenblik, dat hij toch hoort tot een wereld met ruime, schoone mogelijkheden, waarvan enkele toch ook wel weer als voorheen zijn ziel zullen verrukken! Maar de laatste weken heb ik mij dat gevoel, van even wereldburger te zijn, ontzegd, want dat kruis op de reclameplaat voor Oberammergau hinderde me. O, het is maar een heel sobere plaat, die daar hing tusschen al die andere kleurige affiches. Nauwelijks iets meer dan een kruis met een amalle doek er over gehangen en dat in een entourage van even aangegeven bergen. Maar juist die soberheid hinderde me. Ze doet des te meer zien hoe verijnd en pervers deze reclame is. Juist nu voel ik hoe zeer dat kruis vloekt met de omgeving en hoe heel deze opzet van het passiespel wel zeer dicht staat bij de profanatie van wat voor ons het allerheiligste zijn moet. Ik weet wel dat hier alle booze schijn vermeden wordt en dat men in deze exploitatie alles stemmig en gedragen houdt. In den oproep van dezen zomer naar Oberammergau te tijgen wordt met opzet vermeld, hoe een plechtige gelofte aan God „om Hem te danken voor Zijn goedertierenheid” de achtergrond dezer vertooningen is en de vrouwen zullen zeker door dit woord getroffen worden. Maar ook de meer cultureelen krijgen hun deel en hun wordt verkond: „dat deze spelen over de geheele wereld bekend zijn door hun bijna ongelooftelijke volmaaktheid van weergave”, en „dat de groepen personen zijn naar de beroemde meesterwerken van Rubens, Raphaël, Murillo o.a.” Maar ook het groote publiek kan hier zeer goed komen: „Het spel is een geestelijk spel en kan door iedereen, welken godsdienst men ook belijdt, ten volle worden genoten en gewaardeerd.” Werkelijk dit moet velen uit allerlei rangen en standen treffen! Maar mij trefte dit als een handige en smakeloze reclame voor een oud gewijd dorpspel, waarin het lijden des Heeren

word
goed
hant
zome
wat
te ve
mens
hun
het
dorpe
bedoe
rang
wel t
telken
doen
huitze
E
am
hoor
lange
ontke
schoe
overi
grim
godv
tham
Laat
groot
het
ontoe
daar
hoog
die n
deels
wint
heilig
titus
Ne
De I
belar
muse
de vi
die r
veeld
van
en o
nooit
maas
theol
het
zoch
boven
men
aang
altijd
mee
haat
in de
trots
delijk
met

Door e
val over
Zoon, Br

VALEN

in den c
jaar.

Het ge
ontzaglij
ons toel
vaderlijk
staande.

U

PRO

Kaarte
zonden.

Met h
a.s. vert
namens d
allen, di
neming d
hartelijk.
Amsterd

COME

KOLONI

A. QUART

De Sillestra

Gaarne

J. T

Schoolst

Sinds j

PULL

moete E

wol.

GEE

in „DE

omdat

wordt uitgebeeld en dat men nu tot object van een goede winst verlaagd heeft. Want dit spel, dat met hart en ziel jaren lang ingestudeerd wordt, zal dezen zomer niet minder dan 32 keeren vertoond worden, wat zeker voor de zuiverheid der stemming 25 keer te veel is. En dat voor een publiek van telkens 3000 menschen die van 20 tot 10 mark naar gelang van hun rang betalen zullen en wie (hoe fijn is dit gevoeld) het rooken tijdens de voorstelling verboden is. De dorps- en land-genooten, voor wie dit allereerst toch bedoeld was, zullen zich met een plaats op de 4de rang tevreden moeten stellen. Trouwens, zullen zij wel tijd en aandacht voor het spel hebben, dat immers telkenmale weer, 32 maal achtereens, hun dorpie zal doen vollopen en hun mooie Beiersche boerenhuizen met wereldsch rumoer meer dan vervullen zal?

Er is een tijd geweest, dat de Passiespelen te Oberammergau tot die merkwaardigheden der wereld behoorden, waaraan men alleen maar met zeker verlangen kon denken, die moed gaven als van een ontferming der samenleving gesproken werd. Dit echoone, stille, gewijde was er dan toch nog en velen, overigens misschien onkerksch, wilden tot deze pelgrimage gaarne opgaan, teken dat er waarlijk nog godvruchtige gevoelens in hun harten leefden. Maar thans (na den oorlog?) zien wij deze dingen anders. Laat het zijn dat de Oberammergauers zelf nog met groote liefde en geloof zich aan dit spel geven. Laat het misschien ook zoo zijn, dat zij in zekere Beiersche ontoegankelijkheid voor vreemde invloeden en humor daarover zichzelf zelfs in de maanden van het spel hoog kunnen houden. Als geheel is deze onderneming, die met of zonder hun schuld verwereldlijkt is, geoordeeld. Het lijd van Christus is tot een object van winstbejag en wereldlijke verstrooiing gemaakt. Het heiligste wordt hier wilens of onwilens geprostitueerd.

Nu weet ik wel, dat dit geval niet op zichzelf staat. De Passie heeft in alle tijden een vank bedankelijke belangstelling gevonden. Ook wie een schilderij-museum bezoekt kan pijnlijk getroffen worden door de vele Gethsemane's, Golgotha's of Kruisafnemingen, die naast elkaar hangen en waar een kennelijk vervelde schare langs drentelt. Maar van de meeste van deze kunstwerken staat toch vast, dat zij in stilte en overgave geboren werden en dat menig kunstenaar nooit vermoed heeft, hoe beroemd zijn werk, dat alleen maar een altaar moest sieren, later zou worden. Ook theologen gaan niet vrij uit, die in rafelend ontleiden het leven en het lijd van Jezus altijd weer doorzocht hebben en zoo vaak de waarde der Christologie boven die van den Christus gesteld hebben en daar menigmaal vromen van harte pijnlijk mee hebben aangedaan. Maar hun drijfveer was dan toch bijna altijd de drang naar een zuiverder waarheid, waarmee een later geslacht in zijn godsdienstig leven gebaat zou zijn. Doch in de Oberammergauers spelen, in den Amerikaanschen opzet daarvan althans, spreekt trots alle voorwending van heilige bedoeling te duidelijk een andere tendenz, dan dat wij er ons niet met weersin van zouden afwenden.

Wanneer wij ons waarlijk in deze weken vóór Paschen „op reis naar Jezus' lijdën" willen begeven, is daar wel een heel andere weg te volgen. En die misschien niet minder kostbaar is, omdat hij ons door de duisternis van heel het leven, ook van het eigene, heen zal voeren. Maar die ons brengen zal bij de echte geestelijke heerlijkheid van het kruis, die zonder eenig wereldsch bijgeluid ons hart vervullen en verrijken kan.

Het verblijdt ons, dat dit artikel van vrijzinnige zijde komt. Onze argumentatie zal deels anders zijn; maar met veel van wat hier staat, kunnen rechtzinnigen zich zeer wel vereenigen.

K. S.

GEREFORMEERDE KERKEN.

Beroepen te:

Capelle a. d. IJssel: J. v. d. Berg te Rhooen.
Culemborg: M. de Boer, cand. hulpred. te Haarlem.
Eestrum: J. C. Bormdorff, cand. te Oud-Beijerland.
Middel-West Terschelling: W. J. v. Hoek, cand. te Soestdijk.
Vliedder: J. D. v. Ginneken, cand. te Middelburg.

Aangenomen naar:

Amsterdam (voor den miss. dienst te Djocja): D. J. B. Allaart te Kollum.
Wartena-Eernewoude: G. Meijer, cand. te Zwolle.

Bedankt voor:

Middrecht: Joh. Meijnen te Zalk en Veenaten.
Rotterdam: Y. K. Vellinga te Meppel.
Vliedder: G. Meijer, cand. te Zwolle.

Een vierde preekgelegenheid.

De Kerkraad der Geref. Kerk van 's-Gravenhage-Oost heeft besloten over te gaan tot het in het leven roepen van een preekgelegenheid in dat gedeelte der stad, dat achter de Lamm v. N. O. Indis ligt.

Candidaten tot den H. Dienst.

De heer W. J. van Hoek, Theol. cand., te Soestdijk, Amsterdamsche Straatweg 1, stelt zich, in verband met een op hem uitgebracht beroep, van heden af in de Geref. Kerken beroepbaar.

De heer S. J. de Boer, cand. te Amstelveen, op wien door de Geref. Kerken van Wijk en Balk een beroep is uitgebracht, zal van heden af een beroep in overweging nemen, mits hij het beroep of mede gerekend wordt dat hij tot 1 Juli verbanden is als hulprediker aan de Kerk van Amstelveen. Zijn adres is: Dorpsstraat 91, Amstelveen.

„GEREF. KERKEN IN HERSTELD VERBAND“.

Bedankt voor:

Middelburg: J. v. d. Woude te Amersfoort.

CHR. GEREFORMEERDE KERK.

Tweetal te:

Sneek: J. Drenth te Broek op Langendijk en H. Velema te Drachten.

Beroepen te:

Aalten: J. Drenth te Broek op Langendijk.

Bedankt voor:

Onstwedde-Mussel: J. Tolma te Zaandam.

GEREF. GEMEENTEN.

Bedankt voor:

's-Gravenpolder: A. de Bois te Dirksland.

Intrede te:

Veenendaal: R. Kok, Tekst Jes. 3:10 en 11.

Afscheid van:

Vlaardingen: J. D. Barth, Tekst 2 Cor. 13:13b.

NEDERLANDSCHE HERVORMDE KERK.

Drietal te:

Joure: Ph. Peter te IJlst, N. Luyendijk te Hoek v. Holland en A. C. H. Vollenweider te Bredaard.

Rotterdam (Vroewijk): H. P. Brand te Delft, Dr. G. Ph. van IJterzon te Alblasdard en H. W. te Winkel te Sneek.

Beroepen te:

Bersloot: D. J. v. Brummen te Hardinxveld.

Boxum en Blessum: D. v. d. Moat v. Spijk te Geesteren.

Dienekamp: A. E. B. Jansen, O. I. pred. met verlof te Amsterdam.

Dordrecht (vac. Dr. J. Severijn): R. Bartema te Zeist.

Elburg (2e pred. pl.) en Oogstergaard: A. H. J. G. v. Voorthuizen te Rijssen.

Enkhuizen: D. A. v. Kreeften te Deinum.

Katwijk aan Zee (als hulpred.): Th. G. Tonnon te Hoogmade.

Lage Vuursche: A. H. J. G. v. Voorthuizen te Rijssen.

Loon op Zand: A. H. J. G. v. Voorthuizen te Rijssen.

Oldebroek (vac. S. Govers): A. H. J. G. v. Voorthuizen te Rijssen.

Maasdam-Cillaarshoek: P. N. Gijssman te Oostkapelle.

Minnertaga: J. Douwen te Haulerwijk.

Moerapelle: J. Fokkema, cand. te Utrecht.

Monnikendam: J. v. d. Touw te Alfort.

Nijmegen (vac. W. C. Posthumus Meyjes): G. v. Ramahorst te Brummen.

Reeuwijk bij Gonda: J. Fokkema, cand. te Utrecht.

Rijnsburg (toez.): Ph. Peter te IJlst.

Scuburg: P. Postma te Haarlem.

Witluis: P. A. Binsbergen te Muiden.

Uitend (vac. H. J. Dijkmeester): J. H. H. v. Beem te Brda.

Aangenomen naar:

Akker- en Murmerwoude: C. Sundermeijer te Tjerkgaast.

Bedankt voor:

Enkhuizen: C. Met te Zaandam-Oost.

Hilgersberg (2e pred. pl.): E. Groenewold te Dalfen.

Klundert: P. Moerman te Stavenisse.

Maarsse: J. J. Timmer te Ermelo.

Oudemarkt: G. Groenewold te Doetinchem.

Oldebroek (vac. S. Govers): J. H. v. d. Wal te Wageningen.

Oosterhout (G.): Dr. P. Blaauw te Eerbeek.

Renkum: C. B. Holland te Delfshaven (R'dam).

Rijnsburg: H. Stolk te Goutum.

Schalwijk: J. C. Klomp te Westbroek.

Stipwijk bij Gonda: F. v. Aach te Handwijk.

Streefkerk (toez.): Joh. Kloots te Heukelum (Z.H.).

Intrede te:

Hoog- en Leekkerk: P. J. v. Veen, Tekst Joh. 10:14a.

Rotterdam: W. C. Posthumus Meyjes, Tekst Joh. 3:16.

Afscheid van:

Cohen (U): D. Hokwerda, Tekst Matth. 26:41a.

St. Anna Parochie: J. P. Snoep, Tekst Rom. 8:55a.

Door een droevig ongeval overleed onze lieve Zoon, Broeder, Kleinzoon,
VALENTIJN HEPP,
in den ouderdom van 20 jaar.
Het geloof, dat ook dit ontzaglijk zware verlies ons toekomst van Gods vaderlijke hand, houdt ons staande.
Uit aller naam,
PROF. DR. V. HEPP.
Kaarten zijn niet verzonden.
Met het oog op mijn a.s. vertrek dank ik mede namens de familie nu reeds allen, die van hun deelneming deden blijken, zeer hartelijk.
Amsterdam, 13 Maart 1930.

COMESTIBLES EN KOLONIALE WAREN.
A. QUARTEL, DEN HAAG
De Silvestraat 26 - Tel. 73615
Gaarne ook Uw Leverancier.

J. TERHEIJDEN - DEN HAAG
Schoofstraat 22 - Fahrenheitstr. 745-747 (bij de Sportlaan)
TRICOTSPECIALIST
Sinds jaren het bekende Adres voor prima wollen
PULLOVERS - TRUIEN - VESTEN
Extra Aanbieding
mooie Engelse Jangens Pullovers, pracht dessins, zuiver wol, met tegengebreiden band en manchetten f 3.95

GEEN ADVERTENTIE
In „DE REFORMATIE" blijft zonder resultaat, omdat zij door DUIZENDEN wordt gelezen!!

Een ECHT Jongensboek!!!
Heden verscheen bij J. H. KOK te Kampen:
KAMERADEN
DOOR
J. C. DE KONING
Met bandteekeningen en 8 teekeningen op kunstpapier door TJEERD BOTTEMA
Royaal form. - 184 blz.
Prijs f 1.90 - Geb. f 2.75

De bekwaame schrijver geeft hier iets buitengewoons, dat hoog uitsteekt boven de massa jeugdlektuur. Het boek is pakkend en frisch geschreven en telt van leven. Een echt fijn jongensboek, waarin de jeugdige lezers zullen smullen en dat tevens opvoedend werkt. Wie zijn kinderen wil verrassen geve hun dit mooie, kloekke prachtboek; men maakt daarmee blijde gezichten en dankbare harten.

UIT MIJN PASTORAAL LEVEN
door J. C. PRINS
Met een inleidend woord van Prof. W. J. AALDERS.
Prijs ingenaald f 2.00 - gebonden f 2.75.
Dr. GUNNING schrijft in „Pniel": „Prins doet je eventjes aan Van Koetsveld denken. Zijn stijl is niet even pittig en verrassend als van „De Pastorie van Mastland" maar zijn geest is even mild en zijn liefde evengroot als van dien onvergetelijken tekenaar. Men zal dit bundeltje — waar ik verder niets van vertel, opdat men het zelf leze — met genoegen uit Callenbach's welbekende Bibliotheek ontvangen.
Reeds eerder ontvingen de leden het belangrijke ZESDE KERSTBOEK, terwijl in dezen jaargang nog drie mooie boeken zullen volgen.
De contributie is maar f 5.— per jaargang (fr. per post f 0.75 hooger). Gebonden boeken verhoogen den prijs met f 3.40. De catalogus vermeldt alle verdere bijzonderheden. Op aanvraag wordt een ex. daarvan franco toegezonden door den uitgever
G. F. CALLENBACH te NIJKERK.

EET: BROOD
VAN DE LEIDSCHE BROODFABRIEK
MAK 1
TELEFOON 36

STOOM WASCH- EN STRUKINRICHTING „AURORA"
W. Splerenburg G. Wzn., Utrecht
Koningsweg 56 - Telefoon 11165
OPGERICHT 1856
Postrekening No. 43430
Vraagt Tarieven
Geheel naar de eischen des tijds ingericht
Wascht uitsluitend met nortowater

J. VAN DEN BERG - UTRECHT
VINKENBURGSTRAAT 13.
Schoorsteenveger, Rookverdrijver, Loodgieter, Metselaar
Telefoon 11686 — Postrekening 37644

Primeurs -- Legumes
P. SMIT
Handel in Aardappelen, Groenten en Fruit
Telefoon 28684
Ruysdaalstraat 99
Amsterdam.
Door te adverteeren, Kan uw zaak randeeren.
Koloniale Waren - Comestibles en Conserven
Prima kwaliteit, billijke prijzen 5% dividend
Thuisbezorgen zonder prijsverhoogen.
Mogen wij u niet eens als klant ontfangen?
Aanbevelend,
G. VAN DUIJN, Den Haag
Goudenregenstraat 89, Tel 36740

Voor al uwe
Kantoor-, School- en Schrijf-behoefden
maar ook voor
alle Handelsdrukkwerken
IS UW ADRES:
RAKERS' BOEK- EN KANTOORBOEKHANDEL
Eleetr. Handelsdrukkerij
Hommelstraat 11a - ARNHEM
Telef. 23795
Het Arnhemse Vulpenhuis met eigen Reparatie-inrichting
Wij steunen UW zaak.
Steunt U ONZE zaak?

Inkoop van antieke Meesterviolen - Cello's
JOHANN STÜBER
Vioolbouwer
Noordelinde 150, 's-Gravenhage
Winkel en Atelier in Etage

Het adres voor
PRIMA GEDISTILLEERD WIJNEN EN LIKEUREN
is
B. A. HENGST
BOTERSTRAAT 63 - SCHIEDAM
Telefoon 68683

B. KREUNING COMPLETE MEUBILEERING
VEERSTRAAT 27-29 - TEL. 107
HILVERSUM
POSTGIRO 27825
Reparatie-inrichting voor Tapijten, Gordijnen, Bedden en Meubelen.

Ons prima Gemengd Kippenvoeder
f 6.00 per 100 pond.
Ochtendvoeder
f 9.00 per 100 pond.
Kunstkorrel
f 9.00 per 100 pond.
Avicol en Sapliol.
Pluimveevoederhandel N.V. VAN LAAR,
Amsterdam, Telef. 22232
St. Willebrordusstraat 67-83
Bezorging franco huis.